

BİR GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLAN FOTOĞRAFTA BELİRGİNLİK

Nihal KAFALI*

ÖZET

Fotoğraf, içinde yaşadığımız çevreden alınmış, seçilmiş görüntüdür. Fotoğraf çok çeşitli yerlerde ve çeşitli amaçlarla karşımıza çıkar. Gazete, dergi ve kitaplarda, bildirişim panolarında, internet ve televizyonda; haber, reklam, belgesel, sanat fotoğrafları görüyoruz. Yayın yeri ve amacı ne olursa olsun her fotoğrafın bir konusu, mesajı ve ulaşmak istediği izleyici kitlesi vardır.

Fotoğrafta mesajın belirgin olma düzeyini, ulaşmak istenen izleyici kitlesinin niteliği belirler. Kimi zaman fotoğrafçı, izleyicinin, mesajı, ilk görüşte kavramasını, kimi zamansa fotoğraf karşısında durup düşünmesini ister.

Fotoğrafçı, çevresi görüntülerle kuşatılmış, görmekten yorgun düşmüş hatta sıkılmış izleyicinin dikkatini nasıl çekebilir?

Fotoğrafçı, izleyicide merak uyandırarak, onu şaşırtarak, düşündürerek ve duygulandırarak onun dikkatini fotoğrafa çekebilir. Aynı şekilde bu görüntünün izleyicinin hafızasında yer etmesini sağlayabilir.

Fotoğrafçının teknik ve estetik bilgi seviyesi, sezgileri ve tecrübeleri, fotoğrafı oluşturmasındaki başarısında başlıca etkindir. Teknik bilgi ve becerisi yanında kompozisyon bilgileri, görüntüyü organize etmesinde çok önemli rol oynar. Fotoğrafın dilini oluşturan görsel öğeleri, tasarım ilkeleri doğrultusunda kullanarak fotoğraflarında sadeliğe ve belirginliğe ulaşabilir. Fotoğrafın görsel öğelerini; ışık ve gölge, çizgi, form, doku, renk, ton değerleri, hareket ve perspektif, tasarım ilkelerini ise; ritm, uyum, kontrastlık, denge, üstünlük ve bütünlük olarak sıralayabilir ve inceleyebiliriz.

* Yardımcı Doçent, Mimar Sinan Üniversitesi Özel Sanatlar Fakültesi Fotoğraf Bölümü

Fotoğrafçının işi görmek ve göstermektir. Önce fotoğrafçı, iyi bir izleyici olmalıdır. Çevresinde, herhangi bir kişinin dikkatini çekmeyen detaylar onun için önem taşır. Çok görerek, çok araştırarak, çok fotoğraf çekerek tecrübe sahibi olabilir ve başarıya ulaşabilir.

Anahtar sözcükler: Fotoğraf, İzleyici, Algılama, Görsel öğeler, Tasarım ilkeleri

BİR GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLAN FOTOĞRAFTA BELİRGİNLİK

Fotoğraf içinde yaşadığımız çevreden alınmış, seçilmiş görüntüdür. Fotoğraf, bulunuşundan günümüze teknolojisinin gelişimi ile çok büyük yol kat etmiştir. Başlarda maliyetinin yüksek oluşundan belli bir kesimin ilgisini çekmiş, zamanla hayatın her yerinde, herkezin kullanımına girmiştir. Bilimde, endüstride, eğitimde, iletişimde fotoğrafın yeri ve önemi tartışılmaz.

Günümüzde çevremiz görüntülerle çevrili. Fotoğraflar, hergün alıp okuduğumuz gazetede; dergide; bilgi edinmek için vazgeçilmez bir araç haline gelen internette; okulda ders kitapları ile başlayıp ansiklopedilere kadar uzanan kitaplarda; yollardaki bildirişim panolarında, her yerde karşımıza çıkmaktadır. Bu kadar çeşitli yerlerde gördüğümüz görüntüler çok çeşitli amaçlara hizmet etmektedir.

Görsel bir iletişim aracı olan fotoğrafta varolması beklenen belirginliği irdeleyebilmemiz için önce fotoğrafın dallarını ana hatları ile ortaya koymalıyız:

- Reklam fotoğrafı, günümüzdeki üretim-tüketim ve hizmet ortamında en sık karşılaştığımız fotoğraf dalıdır.
- Haber fotoğrafı: İçinde yaşadığımız iletişim çağında, haber fotoğrafları ile ülkemizde, dünyada meydana gelen olaylar hakkında görsel bilgi sahibi oluyoruz.
- Belgesel fotoğraf, doğayı, çevresi içinde insanı, yaşam biçimlerini, mimariyi, vs konu alır.

Bir Görsel İletişim Aracı Olan Fotoğrafta Belirginlik

- Portre fotoğrafı: Dergi ve gazetelerde yer alan söyleşi fotoğrafları aynı zamanda birer portre fotoğrafıdır.
- Sanat yapıtı olarak üretilen fotoğraflarla ise sanat galerilerinde, dergilerde karşılaşırız.

Bu kadar çeşitli sunum alanlarında ve bu kadar çeşitli dallarda karşımıza çıkan fotoğrafların herbirinin bir amacı vardır. Bu amaçlar nelerdir?

Reklam fotoğraflarının amacı, sunulan hizmetin, üretilen ürünün tüketilmesini sağlamaktır. Bu fotoğraflar her an karşımıza çıkarak bizde sahip olma, tüketme, kullanma isteği uyandırır. Bu, en iyi, ürünün tanıtımı ile gerçekleşir. Reklam fotoğraflarında, ürün veya hizmet hakkında yeteri kadar bilgi verilmeli ve bu görüntülerle insanlar tüketime ikna edilmelidir. Bir reklam fotoğrafçısının amacı ister bir ürünün veya hizmetin tanıtımı, ister bir mesajın iletilmesi olsun, fotoğraflarında ele aldığı konu belirgin olmalıdır.

Haber fotoğrafında amaç olaylar hakkında insanları bilgilendirmek ve haberin doğruluğunu kanıtlamaktır. Dünyanın her yerinde meydana gelen bütün olaylar haber niteliği taşır. Bu haberin önemi, konu ile ilgilenen kişilere göre değişir. Bir olay, ne kadar çok insanı tehdit ediyorsa o kadar önemli bir haberdir. En çarpıcı örnek savaş haberleri ve fotoğraflarıdır.

Belgesel fotoğrafta amaç; doğayı, çevresi içinde insanı, yaşam biçimlerini, yaşam alanlarını, mimariyi ve bunlar gibi, insana ve doğaya dair pek çok konuyu kaydetmek, belgelemek ve ölümsüzleştirmektir. Belgesel fotoğraflar, aynı zamanda hem haber hem de tanıtım fotoğrafı olma özelliği de taşır.

Fotoğrafçı sanki “Ben gördüm, beğendim(veya beğenmedim), etkilendim. Siz de görün. Bu görüntüyü, bu görüntünün ben de uyandırdığı duygu ve düşünceleri siz izleyicilerle paylaşmak istiyorum.” der.

Söyleşi fotoğraflarında tanıtılan, belgelenen, toplumu ilgilendirdiği düşünülen, mesleğinde, sanatında söz sahibi olan kişilerdir. Bu kişiler kendi mekanlarında fotoğraflanıyorsa mekandan, o kişinin özellikleri hakkında ipuçları taşıyan görüntüler yakalanmalıdır. Amaç yine bilgi vermektir.

Sanat yapıtı olarak üretilen fotoğraflar da vardır. Fotoğrafçı çevresindeki görüntüleri ve fotoğraf teknolojisini kullanarak kendi iç dünyasını anlatma, kendini ifade etme amacını taşımaktadır. Neyi, ne kadar, nasıl ve ne ile ifade edeceğine o karar verir.

Buraya kadar ana hatları ile fotoğraf dallarına ve amaçlarına değindim. Karşımızda fotoğrafçı var, konu var ve bir de hedef: izleyici var. Fotoğrafçı oluşturduğu görüntüyü ve görüntünün içine harmanladığı dünya görüşünü, bilgi birikimini, estetik görüşünü, duygularını, düşüncelerini izleyiciye sunma , onunla paylaşma çabası içindedir. O halde fotoğrafçı izleyicisini tanımalıdır. Çoğu zaman da izleyici, fotoğrafçının içinde yaşadığı toplumun bir parçasıdır.

Fotoğrafta yer alan konunun iletilmek istendiği izleyici kitlesinin niteliği, fotoğrafın belirginliğinin miktarını belirler. Bu nedenle izleyicinin çevresini algılama, anlama ve hafızasında tutma sistemini gözden geçirmeliyiz.

İnsanın çevresini tanımasını, algılamasını sağlayan en önemli duyu organı gözleridir. Görüntüler, gözün retina tabakasına, gözün merceğinden geçerek ulaşır. Retina, göz küresinin arkasında, birbirine çok yakın yer alan milyonlarca, ışığa duyarlı sinir hücresinden meydana gelmiştir. Işık tarafından uyarılan bu hücreler, görüntüyü sinirler aracılığı ile beyine iletirler. Görme olayının başlangıç noktası gözdür, ancak en çok merak edilen ve tam olarak açıklanamayan, görüntünün beyin tarafından nasıl algılandığıdır. Göz ve retina ışık darbelerini toplayarak beyine gönderirler. Beyinde bu görüntüler yorumlanır. Bu, çok kısa bir zaman diliminde meydana gelen, görme ve yorumlama olayı, o anlık ilgi, daha önceden sahip olunan bilgiler ve deneyimler sayesinde gerçekleşir.

Bir insanın bakıyor olması, gördüğü anlamına gelmez. Görüntü retinada oluşmaktadır fakat ilginin dağılık olmasından, dikkat edilmemesinden görme gerçekleşmez. Bu, görmenin yalnızca fizyolojik bir olay olmadığını, insanın psikolojik durumundan etkilendiğini gösterir.

İnsan, daha önce gördüğü, hafızasında yer etmiş görüntüleri çok çabuk algılar ve anlar. Küçük bir uyarı ile eski bilgiler canlanır. Bu da gösteriyor ki; insan

Bir Görsel İletişim Aracı Olan Fotoğrafta Belirginlik

çevresindeki herşeyin, insanların, eylemlerin, hayvanların, nesnelere ve diğer bütün gördüklerinin görüntülerini kalıplar halinde hafızasında saklamaktadır. Günlük yaşamda gereksinim duydukça farkında olmadan bu bilgileri kullanır. Paleolitik Çağ'da ilkel insan izleyip öğrendiği görüntü ve şekilleri mağara duvarlarına çizmiştir. Mağaralardaki o döneme ait resimler, genelde av hayvanı olan bizonların insanlar tarafından yakalanıp öldürülme sahnelerinden oluşmuştur. Bu, her dönemde insanların gördüklerini kalıplar halinde hafızasına kaydettiğini gösterir. Fotoğraf ile anlatımda ve fotoğrafın okunmasında bu görüntü kalıpları önemli rol oynar.

İzleyici, hafızasındaki görüntü kalıplarının yardımı ile, gördüğü fotoğrafı anlar ve yorum yapar. Fotoğrafta belirginliği sağlamada, fotoğrafçı bu kalıplardan faydalanır. Doğal olarak bir eylemi, nesneyi veya olayı anlatan pek çok görüntü kalıbı vardır. Ancak bu kalıplardan çok azı en iyi anlatımı sağlar. Fotoğrafçı, fotoğrafında belirginlik sağlamak istiyorsa, anlatımı en güçlü olan görüntüyü oluşturmalı veya o görüntünün oluştuğu anı beklemelidir.

İnsanların olaylara, konulara ilgileri, görüntüler karşısında hissettikleri, birbirinden farklıdır. Örneğin, aynı olay veya aynı konu karşısında üç fotoğrafçının üçü de birbirinden farklı kadrada, farklı bakış açılarından çekilmiş görüntüler oluştururlar. Bu farklılığın ortaya çıkmasında, fotoğrafçıların, kişiliklerindeki, teknik bilgi birikimlerindeki, dünya görüşlerindeki farklılıklar rol oynar.

Fotoğrafçının işi görmek ve göstermektir. İşini tam anlamıyla yapabilmesi için önce görmeyi öğrenmesi gerekir. Çevresini, çevresinde gerçekleşen olayları, bugüne kadar oluşturulmuş, kaydedilmiş görüntüleri görmelidir. Görmelidir ki yorum yapabilsin, görmelidir ki fotoğrafın dilini öğrensin, bu dili doğru ve amacına göre kullanabilsin.

Günümüzde çevresi bu kadar çok görüntü ile sarılmışken izleyicinin dikkatini çekebilmek için fotoğraf dilinin çok iyi kullanılması, izleyicide merak uyandırılması, dikkatinin çekilmesi gereklidir. İzleyicinin görüntüyü unutmaması için ise fotoğraf ile yalnızca bilgi vermek değil düşündürmek, duygulandırmak,

heyecanlandırmak gerekir. Pek çok görüntü arasında birinin dikkat çekici olması o görüntünün çarpıcı, irkiltici olması ve merak uyandırması ile sağlanabilir.

Bir fotoğraf nasıl çarpıcı olabilir?

- Bir fotoğraf, konusu itibari ile izleyicinin her zaman görmeye alıştığı görüntülerden farklı ise çarpıcı olur.
- İnsan görüşü ile görülemeyen fotoğraflar ilgi çekicidir. Örneğin, hareketli bir konunun görüntüsünün fotoğrafta çizgiler oluşturması veya görme hızımızın yetişemeyeceği hızlarda seyreden bir hareketin kısa pozlandırma süresi ile dondurulması gibi.
- Fotoğrafçı, çarpıcı bir kadraj ile, netliği bozarak veya şaşırtıcı perspektifler yaratarak fotoğraflarının ilgi çekici olmasını sağlayabilir.
- Fotoğraf akıp geçen zaman içinde bir anı dondurarak onu kaydeder. Burada zamanlama çok önemlidir. Fotoğrafçı aklını ve sezgilerini kullanarak zamanlamayı iyi yaparsa çok etkileyici görüntüler oluşturabilir.

Fotoğrafın iyi organize edilmesi hem görüntünün dikkat çekici hem de konunun belirgin olmasını sağlar. Sadelik beraberinde belirginliği getirir. Bir düzene, sadeliğe ulaşabilmek için kompozisyon yapılır. Kompozisyonu ne kadar sade olursa fotoğrafın etkisi o kadar güçlü olur. Görüntüde sadeliğe ulaşmak için grafik bir anlatım kullanılır. Fotoğrafın kompozisyonunda sade ve belirgin bir anlatıma ulaşabilmek için görsel öğeler ve tasarım ilkelerinden faydalanılır.

Fotoğrafın görsel öğelerini; ışık ve gölge, çizgi, form, doku, renk, ton değerleri, hareket ve perspektif olarak, tasarım ilkelerini ise; ritm, uyum, kontrastlık, denge, üstünlük ve bütünlük olarak sıralayabiliriz.

Işık, fotografik görüntünün oluşmasında vazgeçilmez bir unsurdur. Işık; nesnelere, formları, dokuları, renkleri görünür kılar ve fotoğrafta bir atmosfer yaratır. Işık ile resim yapmak anlamına gelen "photo-graph"ta ışığı ilgilendiren üç ana kavram; ışığın yönü, miktarı ve türüdür.

Gün ışığı altındaki çekimlerde ışığın yönü, günün belli saatleri beklenerek veya mümkünse fotoğrafçının, konunun çevresinde hareketi ile değiştirilebilir. Işığın

Bir Görsel İletişim Aracı Olan Fotoğrafta Belirginlik

konuyu aydınlatıldığı yöne göre görüntünün nasıl olacağı konusunda fotoğrafçı öngörüye sahip olmalıdır. Günün farklı saatlerinde, farklı yönlerden aydınlanan aynı konunun fotoğrafı çekilirse her bir fotoğraf diğerinden farklı olacaktır. Cepheden aydınlandığında konunun üç boyutluluk etkisi kaybolurken, ışık konuya açılı gelmeye başladığında görüntü, derinlik; konunun formu ise belirginlik kazanmaya başlar. Işık yandan geldiğinde konunun dokusu ortaya çıkar. Işık konunun arkasına geçtiğinde ise konu fondan ayrılır, ışık ile konturları çizilir ve tam arkadan geldiğinde ise konu, leke görünümü alır.

Işığın miktarı, ışık ölçümü ile belirlenir. Işığın türü, hava şartlarına ve günün saatlerine göre değişir. Bulutsuz bir yaz gününde, öğle saatlerinde gün ışığı çok kontrasttır ve direkt tepeden gelir. Bulutlu bir günde ışık çok yumuşak yani difüzdür. Işığın kontrast veya difüz oluşu fotoğrafa, farklı atmosferler kazandırır.

Işığın, elde edilmek istenen etkiye göre doğru kullanımı, fotoğrafı ve fotoğrafçıyı başarıya taşır. Fotoğrafçı ışığı iyi takip edebiliyorsa fotoğrafları her zaman dikkat çekici olur. Çünkü fotoğrafa dokuları, formları, renkleri, gölgeleri ve atmosferi katan hep ışıktır. Çevremizdeki fotoğrafları gözden geçirirsek, bizi en çok etkileyen ve zihnimize yer eden fotoğrafın ışık seçiminin de iyi olduğunu görürüz.

Fotoğrafta **çizgi**, konuların kenarları veya yan yana gelmiş noktaların hayali bir çizgi ile birbirine bağlanması ile oluşur. Örneğin bir duvarın, masanın kenarı, ağacın dalları vs. fotoğrafta çizgi olarak algılanabilir. Çizgi izlenimi yaratan doğrular ve eğriler görüntüye durağanlık veya tam tersi dinamizm kazandırır. Gözümüz sahneleri yatayda soldan sağa giden bir hareketle izler. Bu nedenle yatay çizgiler daha rahat izlenir; sakinlik, durağanlık ifade eder ve dinlendirici etkilere sahiptir. Dikey çizgiler, yukarı veya aşağı doğru hareket fikrini beraberinde getirir. Diyagonal çizgiler görüntüye dinamizm kazandırır. Özellikle görüntüde yatay ve dikey çizgiler de yer alıyorsa bu etki artar. Görüntüde eğriler yumuşaklık, acıcılık ifade eder. Dikey ve diyagonal çizgilerde olduğu gibi göz, eğrileri takip eder. Doğru veya eğri çizgiler kadraj içinde iyi organize edilmelidir. Grafik bir öge olan çizginin

etkili kullanımı ile izleyicinin dikkati görüntünün belli bölümlerine çekilebilir ve belirginlik sağlanabilir.

Bir görüntü içinde göz, her zaman **formlar** tanımamak ister. Çevremizdeki her şeyin kendine özgü bir formu vardır, fakat fotoğrafta en belirgin grafik formlar görüntüde yer alan elemanların konumları ile oluşan formlardır. Çok çeşitli olmakla birlikte üç temel form vardır: dikdörtgen, üçgen, yuvarlak. Çizgilerin başlıca faydası, bakışı yönlendirmek, formların ki ise görüntüyü organize etmektir. Formlar çeşitli anlamlar taşır ve kompozisyonda rolleri önemlidir.

Doku, bir yüzeyin başlıca özelliğidir. Her yüzeyin bir dokusu vardır. Nesnelerin üretildikleri malzemelere göre dokuları farklılık gösterir. Kayganlıktan pürüzlülüğe kadar pek çok doku vardır. Doku etkisi yüzeye bakılan mesafeye bağlıdır. Örneğin, çok uzaktan bakıldığında bir ormanın dokusunu ağaçlar oluşturur, bir deriye çok yakından bakıldığında ise dokusu ancak görülebilir. Ayrıca bu deriyi, yandan gelen kontrast bir ışık aydınlatırsa dokusu şaşırtıcı bir şekilde belirginlik kazanır. Hiç kimsenin dikkatini çekmeyen bir doku, fotoğrafçının konuyu görüşü ve aydınlatma seçimi ile çok ilgi çekici bir hal alabilir. Fotoğraf ile, konuların yapısal bir özelliği olan doğal dokuların dışında anlık oluşmuş, kısa bir zaman sonra kaybolan, yapay dokular da kaydedilebilir.

Renk yerinde ve doğru kullanılırsa bir görüntüde en dikkat çekici öge hâfife gelir. Renkler, izleyiciler üzerinde yalnızca görsel değil, aynı zamanda psikolojik etkilere de sahiptir. Beynimizdeki renk imajı tamamiyle sübjektif bir duyumdur. Renk beyin içinde oluşan, renkli yüzey ve nesnelere kaynaklanan özel psikolojik tepkidir. Renklendiriciler ise beyinde bu hissin var olmasına yol açar. Herhangi bir renklendirici, üzerine düşen ışığın belli dalga boylarını emer. Renk olarak algıladığımız, renklendirici tarafından yutulan ve değişikliğe uğratılan ışığın dalga boylarından geriye kalandır. Rengin var olması ve algılanması için gerekli olan başlıca koşul ışıktır. Renk olgusundan ancak ışığın olduğu ortamlarda bahsedilebilir.

Bir Görsel İletişim Aracı Olan Fotoğrafta Belirginlik

İnsanın, bir görüntüyü algılaması o insanın psikolojik durumu ile ilgilidir. Renk konusunda da diğer bütün görsel konularda olduğu gibi beynimizde depolanmış görüntüler, bilgiler ve önyargılar vardır. Renklerin fotoğrafta, etkili kullanılabilmesi için psikolojik etkileri bilinmelidir. Ressam renkleri olan sarı, kırmızı, mavi palet üzerinde birbirine karıştırılırsa yeni boya renkleri elde edilir. Bunlar turuncu, mor ve yeşildir. Şimdi bu altı rengin çağrıştırdıklarına bir göz atalım.

Sarı, sevinç hissi uyandırır. Doğusunda, batısında güneşin ve akkor aydınlatmanın rengi olduğu için sarı, ışığı sembolize eder. *Kırmızı*, renklerin en ilgi çekici, en kuvvetli olanıdır. Diğer renkler arasında hemen dikkat çeker. Canlılık ve sıcaklık ifade eder. Görüntü, kanı çağrıştırırsa akla savaş ve şiddet gelir. Huzursuz edici, heyecanlandırıcı bir renktir. *Mavi*, daha sakin ve az aktif bir renktir. Suyu, havayı çağrıştırdığı için mavi soğukluk verir. *Turuncu*, ışım kavramını ifade eder. Ateşin rengidir ve sıcaklığı anlatır. Sarı ile karışınca güneşin, kırmızı ile karışınca sıcaklığın rengi olur. *Yeşil*, orta parlak halinde gözün en duyarlı olduğu renktir. Yeşil doğada yer alan başlıca renktir. Bu nedenle büyümeyi çağrıştırır. *Sarı-yeşil* ilkbaharın, gençliğin rengidir. Serinlik, tazelik, memnuniyet, ümit telkin eder. Mavi ve kırmızının karışımı olan *mor* diğer renkler arasında etkileyiciliği en az olanıdır. Saf mor en koyu renktir. Bir yanda zenginlik ve gösteriş diğer yanda esrarengizlik ve sonsuzluk ifade eder. Sihir ve astroloji ile bağdaştırılır.

Siyah-beyaz fotoğrafta her renk görüntüde bir gri ton oluşturur. **Ton değerleri**, detay içermeyen en parlak beyazdan, yine detay içermeyen siyaha kadar sıralanır. Renkli ve siyah-beyaz fotoğrafların anlatımları, izleyici üzerindeki etkileri birbirinden çok farklıdır. Siyah-beyaz fotoğrafta fotoğrafın dilini renkler değil, ton değerleri oluşturur. Fotoğrafçı görüntüyü; ton değerlerinin yerleşimi, kontrastı veya uyumu ile organize eder.

Sıcak renklerin ön planda, soğuk renklerin geri planda algılanması gibi ton değerlerinde de koyu tonlar ön planda, açık tonlar geri planda algılanır. Siyah-beyaz fotoğrafta izleyicinin dikkatini belli bir noktaya çekmek için çoğunlukla tonlar

arasındaki kontrastlık arttırılır. Kontrast artınca tonların geçişleri belirginleşir çünkü orta gri değerler azalır, açık ve koyu tonlar görüntüye hakim olur.

Hareket izlenimini fotoğrafta iki şekilde götürürüz: ya belli bir anda, kısa pozlandırma süresi ile veya flaşın anlık aydınlatmasıyla hareketin dondurulması ya da süre giden hareketin, uzun pozlandırma süresi ile filmi çizmesinin sağlanması. Her iki durumda da şaşırtıcı, dikkat çekici görüntüler elde edilir. Aynı fotoğrafta uzun pozlandırma süresi ve flaş aydınlatması ile hem hareketin filmi çizmesi hem de en uygun anda hareketin dondurulması sağlanabilir.

Hareketin dondurulduğu görüntülerde zamanlama çok önemlidir. Eylemi en iyi anlatan anda görüntünün pozlandırılması gereklidir. Zamanlamanın doğru olabilmesi için fotoğrafçı, hareketin seyrini biliyor veya tahmin edebiliyor olmalıdır. Çabuk gelişen olay ve hareketlerde fotoğrafçı hem sezgilerine güvenmeli hem de tedbirli olup peş peşe birçok görüntü kaydetmelidir.

Perspektif, "resmin iki boyutlu ortamında üçüncü boyut yansımaları vermek için kullanılan tekniğe verilen ad"¹dir. Resim sanatında derinlik izlenimi vermek için perspektif tekniği kullanılmış, konuların bütün yatay çizgileri, bir kaçma noktasında birleştirilmiştir. Fotoğrafta perspektif, konuya bakılan mesafeye ve bakış noktasına göre kendiliğinden oluşur. Perspektif etkisi, konu ile fotoğraf makinası arasındaki mesafeye göre değişir. Fotoğraf makinası konuya yaklaştıkça perspektif izlenimi artar. Perspektif izlenimi, izleyicinin dikkatini belli bölgelere çekmek için kullanılabilir.

Ritm "sanat yapıtında yer alan öğelerin kendi aralarında oluşturdukları ardışık zaman ve mekan aralıklarının belirlediği düzendir."² Ritm harekette, tabiatta, sanatta, kalbimizin atışında hissettiğimiz düzenli, ölçülü bir sistemdir. Ritm oluşabilmesi için en az üç elemanın yanyana gelmesi zorunludur. Ritmin oluşmasını sağlayan elemanların arasında yer alan boşluklar, aralıklar aynı ölçüye sahiptir. Bu aralıkların bir tanesindeki ölçü değişikliği izleyicinin dikkatini oraya çeker. Ritm,

¹ TURANİ, Adnan, 1995 *Sanat Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, sayfa 110

² SÖZEN, Metin / TANYELİ, Uğur, 1994 *Sanat Kuramları ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, sayfa 203

Bir Görsel İletişim Aracı Olan Fotoğrafta Belirginlik

fotoğrafa kuvvet, zenginlik getirir ve görüntü içinde konunun tekrar edişi izleyiciyi izlemeye teşvik eder, konunun çerçeve dışında da devam ettiği izlenimi verir.

Ritme birbirinin aynı elemanlar bir düzen oluştururken **uyumda** ortak özellikler taşıyan elemanlar belli bir düzen zorunluluğu olmadan görüntüde yer alır. Fotoğrafta elemanlar arasında, fiziksel özelliklerde (ölçülerde, formlarda, renklerde, ton değerlerinde, dokularda, yönlerde, aralıklarda) uyum ve içerikte uyum söz konusudur.

Uyumun tersine **kontrastlık** ilkesinde, birbirine zıt özellikler taşıyan elemanlar bir arada yer alır. Uyum ilkesi için geçerli olan bütün şekiller kontrastlık için de geçerlidir. Görüntüdeki elemanların fiziksel ve içeriksel özelliklerinde bulunan kontrastlık izleyiciyi etkiler, uyarır, görüntüye canlılık getirir. Kontrastlık, görüntüde, izleyicinin dikkatini istenen konu üzerine çeken en etkili ilkedir. Görüntüyü sıkıcılıktan kurtarır, ilgi uyandırır.

Kompozisyonun temelinde **denge** kavramı yer alır. Görüntü, bir nokta üzerinde dengede durması istenen bir yüzey olarak kabul edilir. Görüntüde dengeden bahsederken terazi benzetmesinden faydalanabiliriz. Ancak dengelenen nesnelerin kütleli ağırlığı değil, sahip oldukları görsel özellikleridir. Bu özellikler; görüntüde kapladıkları alan, renkleri, ton değerleri, yerleştirilmelerine göre merkeze ve kenarlara uzaklığı, doğrultuları ve konular arasında kalan boşluklardır. İnsanın yapısında doğal olarak bir denge arayışı vardır. Görüntüde dengenin kuruluşu ile huzur, durağanlık, sakinlik izlenimi veya dinamizm, huzursuzluk yaratılabilir. Fotoğrafçı çok iyi bir izleyici olabiliyorsa dengeyi ve dengesizliği amacına uygun kullanabilir.

Ritm, uyum, kontrastlık ve denge ilkeleri yardımı ile görüntüde yer alan konuların bazıları dikkat çekici, bazıları uyandırıcı, bazıları uyandırmaz. Amaç, bu ilkeler gözönünde bulundurularak görsel öğeler ile istenen bölgeler üzerinde dikkati yoğunlaştırmaktır. Bu, dikkat çekici bölge görüntünün genelinden daha üstün hale getirilmiştir.

Aynı elemanların bir dizi halinde yer alması ile sağlanan ritimde göz bu diziyi takip eder ve belli bir bölgeye dikkat yoğunlaşır. Uyumda benzer, kontrastlıkta zıt özelliklere sahip konular ilgiyi bütüne veya diğerine yöneltir. Dengede ise asimetrik, dinamik bir yerleştirme ile izleyici dikkati belli bölgeye çekilir. Bütün bu yöntemlerde amaç görüntü üzerinde, belli bir konunun veya bölümün diğer bölümlerden görsel olarak daha üstün olmasını sağlamaktır. **Üstünlük**, görüntüde **bütünlük** varsa söz konusu olabilir. Birbiri ile ilgisiz, bir birlik, bütünlük kuramayan elemanlar arasında üstünlükten söz edilemez. Bütünlük sağlamak için uyum, denge; üstünlük-belirginlik için ise kontrastlık gereklidir.

Yaşamın içinde, gelişen olaylar karşısında fotoğrafçının, fotoğrafın pozlanma süresinden de kısa bir süre içinde çevresini idrak etmesi, yorumlaması gerekir. Yorumunu fotoğrafa kaydedebilmesindeki başarısı onun teknik ve estetik bilgi birikimine, sezgilerine, araştırmacı kişiliğine, çalışkanlığına ve tecrübelerine bağlıdır. Bir fotoğrafçı çalıştığı dala göre aynı zamanda bir tasarımcı, düşünür, sosyolog, psikolog, entellektüel olabilmelidir. Fotoğrafçı görmeli, gördüğünü yorumlamalı, yaratıcı kişiliği ile zenginleştirdiği yorumunu, teknik becerisi ve estetik görüşü ile fotoğrafa aktarmalıdır.

ABSTRACT

Clarity In Photography As A Means Of Visual Communication

Photography is selected vision taken from the environment in which we have been living. We experience photography in various places and for various purposes. We see news, advertising, documentaries and art photographs in newspapers, magazines, books, billboards, internet and television. Each photograph has a theme and a message whatever its place and purpose.

The quality of the intended receivers to whom the message is conveyed determines the level of clarity of the photograph. From time to time the photographer wants to intended receivers to perceive the message at first sight, while at other times he wants them to stop and think about it.

Bir Görsel İletişim Aracı Olan Fotoğrafta Belirginlik

A major question emerges concerning how a photographer can attract the attention of the intended receivers who have been bombarded with visions and are tired and bored of seeing them?

In order attract the attention of the intended receivers a photographer awaken their eagerness by surprising them, by causing them to think or by vision to be embedded in their memories.

Success ultimately relies on the level of esthetic and technical skills of the photographer: his mind, his feelings, and experience. All of these work together to develop and deliver the main effect in the formation of the photograph. Apart from his technical knowledge and experience, his knowledge in composition plays a very important role in organizing the vision. He can achieve plainness and clarity in his photographs, utilizing the visual elements that make up the language of the photography and that are guided by the principles of design. The visual elements of photography include light, line, form, texture, color, tone values, movement and perspective. The principles of design include rhythm, conformity, contrast, balance, superiority and completeness.

A photographer must also be a good "receiver". His central job as photographer is to see and focus on selected things in new ways. The myriad of details in his environment that seldom draw the attention of ordinary people carry value for him. He can gain success only by his experience of seeing a lot of things, by doing a lot of research, and by taking lots of pictures for immediate feedback.

Key words: Photography, Spectator (the intended receivers), Perception, Visual elements, Principles of design

KAYNAKÇA

BARTHES, Roland, (2000). *Camera Lucida* (çev: AKÇAKAYA, Reha) Altıkkırbeş Yayın, İstanbul,

BARUTÇU, Sinasi / Engin, (1975). *Fotografide Kompozisyon: Fotocolor Yayınları II*, İstanbul,

- FREEMAN, Michael, (1994). *L'Image*: Edition V.M., Paris,
- GÜNGÖR, Hulusi, (1972). *Temel Tasar* : Çeltut Mat.Koll.Sti., İstanbul,
- JACOBSON, Ralph E., (1978). *The Manual of Photography*: Butterworth & Co. Publishers Ltd.,
- KAFALI, Nihal, (1998). *Still Life Fotoğrafta Tasarım*: Sanatta Yeterlik Eser Metni, MSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,
- KALFAGİL, Sabit, (1981). *Fotoğraf Sanatında Kompozisyon*: Fotoğraf Yayınları, İstanbul,
- PALMER, Frederick, (1972). *Visual Awareness*: Finling and Co Ltd., London.
- PARRAMON, Jose M., (1997). *Işık ve Gölge*: Remzi Kitabevi, İstanbul,
- SÖZEN, Metin / TANYELİ, Ugur, (1994). *Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*: Remzi Kitabevi, İstanbul.
- TANSUĞ, Sezer, (1988). *Sanat'ın Görsel Dili*: Remzi Kitabevi, İstanbul,
- TURANİ, Adnan, (1995). *Sanat Terimleri Sözlüğü*: Remzi Kitabevi, İstanbul.